

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**SYNTAKTICKÁ CHARAKTERISTIKA TEXTŮ MILANA
KUNDERY**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zuzana Lambertová

Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Jana Vaňková

Plzeň, 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne .....

.....
vlastnoruční podpis

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Janě Vaňkové za odborné vedení, vstřícnost, ochotu a cenné rady, které mi v celém průběhu zpracovávání této práce poskytovala.

OBSAH

ÚVOD	2
1 O AUTOROVĚ	3
2 KRITÉRIA SYNTAKTICKO-STYLICKÉ ANALÝZY	6
2.1 VÝCHODISKA ANALÝZY	6
2.2 KRITÉRIA ANALÝZY.....	6
2.2.1 Věta a výpověď.....	6
2.2.2 Poměry mezi větami hlavními	6
2.2.3 Věty vedlejší.....	7
2.2.4 Podměťová a bezpodměťová větná struktura	8
2.2.5 Zmnožení syntaktických pozic	9
2.2.6 Parenteze.....	9
2.2.7 Polovětné konstrukce	10
2.2.8 Sekundární prepozice	10
2.2.9 Nepravá věta vedlejší	10
2.2.10 Výpovědní modifikace	10
3 VLASTNÍ ANALÝZA	15
3.1 SMĚŠNÉ LÁSKY	15
3.2 NEVĚDĚNÍ.....	19
3.3 ZÁVĚRY SE SROVNÁNÍM.....	24
ZÁVĚR.....	28
RESUMÉ	30
SEZNAM LITERATURY	31

ÚVOD

Milan Kundera patří u nás i v zahraničí k těm vůbec nejznámějším českým autorům. Své čtenáře si dokázal získat svým osobitým stylem psaní, tématy, kterými se zabývá, i svou výjimečnou osobností. Jeho texty jsou tzv. hořkosladké, úsměvné, ale zároveň někdy až znepokojivé. Neomezuje se na pouhé vyprávění příběhu, ale nutí čtenáře přemýšlet o tom, co momentálně pro svůj konkrétní příběh považuje za důležité. Dějová linie bývá propletena úvahami až filosofickými otázkami, které podtrhují podstatu děje. Jeho knihy jsou nestárnoucí klasiky a myšlenky obsažené i v těch nejstarších prozaických dílech jsou stále aktuální. Z tohoto důvodu patří tento autor k nejvyhledávanějším na našem území, získává si stále nové čtenáře, a právě proto byly jeho texty vybrány pro naši analýzu.

Cílem této práce je analyzovat, popsat a následně vyhodnotit a porovnat z hlediska syntaktického větné celky vybrané ze dvou děl Milana Kundery. Tato díla jsou od sebe časově vzdálena, a tudíž je cílem práce taktéž odhalit případné změny, které se v autorově stylu v rovině syntaktické v průběhu let udály. Vybranými díly jsou povídkový soubor *Směšné lásky*, ze kterého budeme analyzovat větné celky z povídky *Nikdo se nebude smát*, a autorova do češtiny nově přeložená kniha *Nevědění*.

Práce je rozčleněna do tří částí. V části první se věnujeme autorově osobnosti. Druhá část je teoretického charakteru. Jsou v ní popsána všechna předem stanovená kritéria, na základě kterých analyzujeme excerpovaný materiál. V části třetí, praktické, se věnujeme konkrétním textům a syntaktickým prostředkům obsaženým ve vybraných větných celcích. U obou vybraných úseků provádíme kvantitativní analýzu a následně vyhodnocujeme, jakou funkci v textu užitě prostředky vykonávají a proč autor volil právě tyto prostředky. Na závěr třetí části srovnáváme oba texty a vyhodnocujeme autorův styl, především po stránce syntaktické.

Předpokládáme, že ve větných celcích bude naprosto dominovat podmětová větná struktura, nejužívanějším poměrem bude poměr slučovací a dále předpokládáme, že v textech nenalezneme žádnou z nemotivovaných odchylek od větné stavby.

1 O AUTOROVI

Milan Kundera je významným evropským literárním autorem, narozeným dne 1. 4. 1929 v Brně. Jeho otcem byl klavírista, profesor a později první rektor Janáčkovy akademie múzických umění v Brně, Ludvík Kundera. Milan byl tedy již od dětství veden k hudbě a hudební motivy nalézáme napříč celým jeho dílem.

Studoval na gymnáziu v Brně. Roku 1948 začal studovat spolu se svým kamarádem a v té době i spolubydlícím Janem Trefulkou na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy obor literární věda a estetika. Toto studium ani jeden z nich nedokončil. Kundera přestoupil na FAMU, obor režie, později přestoupil na katedru dramaturgie a scenáristiky.¹ Po dokončení studií začal na FAMU působit jako asistent katedry.² Následně získal titul docenta a pracoval jako univerzitní profesor.

Začínal jako básník a překladatel. Do literárního světa vstupuje již v roce 1946 jakožto student gymnázia. Tehdy mu byla otištěna první báseň. V roce 1953 mu vychází první básnická sbírka *Člověk zahrada širá*. Zpočátku byl Kundera nadšeným komunistou a jeho první tvorba je myšlenkami komunismu silně ovlivněna. Po sbírce *Člověk zahrada širá* Kunderovi vychází oslavná sbírka o Juliu Fučíkovi *Poslední máj*. V další básnické sbírce upouští od svých dosavadních témat a zaměřuje se na vztah muže a ženy. Sbíрка nese název *Monology* a zprvu nebyla kladně přijata. Poslední básní Milana Kundery je báseň *Letopis člověka*. Napsal ji v roce 1961 do neprodejného sborníku *Oheň a růže: Spisovatelé k čtyřicátému výročí Komunistické strany Československa*.³

Následně tvoří texty pouze prozaické. O své první povídce, *Já truchlivý bůh*, tvrdí, že jej učinila romanopiscem. Povídka byla zařazena do souboru tří povídek se zastřešujícím názvem *Směšné lásky* nesoucí podtitul *Tři melancholické anekdoty*. V souborném vydání z roku 1970 ale již tuto přelomovou povídku nenalezneme, stejně tak byly vyřazeny povídky *Sestřičko mých sestřiček*, taktéž z prvního sešitu a *Zvěstovatelé z Druhého sešitu směšných lásek*. Do souborného vydání se dostalo sedm povídek a nabízí se otázka, je-li tomu tak pro magické číslo sedm. O Kunderovi je ale také známo, že je velkým perfekcionista a ke svým textům se často vrací, aby je upravoval. Proto tři výše zmiňované povídky své místo v souborném vydání nezaujaly nejspíš i z jiného důvodu.

---

¹ NOVÁK, Jan. *Kundera: Český život a doba*. Praha: Argo, 2020. s. 166

² Tamtéž, s. 169

³ Tamtéž, s. 343

Autor se zabýval také divadelní tvorbou, a právě během psaní náročné hry *Majitelé klíčů* se odreagoval psaním *Směšných lásek*.⁴ Druhou divadelní hrou byla *Ptákovina*, v Brně hrána pod názvem *Dvě uši, dvě svatby*, což odkazuje k autorově nerozhodnosti a váhavosti. Jeho třetí a poslední divadelní hra nesoucí název *Jakub a jeho pán: Pocta Denisu Diderotovi* z roku 1971 už nemohla být spojena s jeho jménem. Hrána byla roku 1975 a jako autor byl uveden Evald Schorm.⁵ Milan Kundera je totiž po IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů vyloučen ze strany a dostává se na seznam zakázaných autorů. „Posledním dílem spojeným s Kunderovým jménem, které se v komunistickém Československu oficiálně uvádělo, byl film *Já, truchlivý bůh*,“⁶ který měl premiéru 17. října 1969 v Praze. V Československu se v té době zakázaní autoři často uchylují k samizdatovému vydávání svých děl. Samizdat nebyl pro autory nijak výdělečný, naopak autoři museli často za vydávání svých textů edicím platit. Mezi tyto autory však Kundera nepatří. Nechtěl se stát nepřitelem režimu, neudržel žádné styky s autory jako Václav Havel, Pavel Kohout nebo Ludvík Vaculík a chtěl si svou literární činností stále vydělávat, a tak během normalizace vydával literární díla pod jinými jmény, často pod jmény svých žáků z FAMU. Milan Kundera se zajímal o astrologii a pod jménem Emil Werner (značka EW) vydával v *Mladém světě* sloupek *Známí měsíce*.⁷

Stejně jako poezii, tak i dramatickou tvorbu Kundera opouští. Kundera je velkým perfekcionista a chce mít naprostou kontrolu nad svým výsledným dílem. V dramatu je ale mnoho činitelů, které tuto výslednou podobu díla ovlivňují. Proto u autora převažuje románová tvorba a po zfilmování *Nesnesitelné lehkosti bytí* jsou jeho knihy doprovázeny sdělením „Jakékoli adaptace filmové, divadelní, televizní jsou zakázány“.

Svůj první román *Žert* psal v letech 1964 a 1965.⁸ Román se těšil velikému úspěchu jak u nás, tak později ve světě. Objevují se v něm typická kunderovská témata jako láska, ponížení, ironie a hořká směšnost. Milan Kundera je takovým autorem, který se nespolehá pouze na děj svého románu, proto se zde, ale i v dalších jeho dílech setkáváme s filosofickými pasážemi a v *Žertu* navíc nalézáme i rozsáhlé teoretické hudební pasáže věnující se folklóru, který v románu figuruje.

---

⁴ NOVÁK, Jan. *Kundera: Český život a doba*. Praha: Argo, 2020. s. 435

⁵ Tamtéž, s. 650–652

⁶ Tamtéž, s. 612

⁷ Tamtéž, s. 660–661

⁸ Tamtéž, s. 447

V Československu vznikly ještě další dva romány, a to *Život je jinde* a *Valčík na rozloučenou*, pro který autor původně zamýšlel název *Epilog*.

V roce 1975 odjíždí se svou ženou, Věrou Hrabánkovou, do Francie za účelem vyučování na univerzitě v Rennes. Manželé se rozhodli odjet pouze na dva roky, a jejich plánem tedy nebyla emigrace. Záměrem Komunistické strany ale bylo se nepohodlného autora zbavit. Roku 1979 po vydání románu *Kniha smíchu a zapomnění* mu bylo odebráno československé občanství a nebylo mu umožněno se do rodné vlasti vrátit.⁹ Roku 1981 mu bylo uděleno občanství francouzské.¹⁰ Se svojí ženou se tedy natrvalo usadil ve Francii, a být se mohl po revoluci do Československa vrátit, do země už nepřijel.

Ve Francii vznikla celá řada děl. Romány *Kniha smíchu a zapomnění* (1978), *Nesnesitelná lehkost bytí* (1984) a *Nesmrtelnost* (1988) píše ještě česky. Protože chtěl mít nad svým dílem veškerou kontrolu a bál se, že jeho knihy přeložené do francouzštiny nebudou stejně hodnotné jako originál, píše další romány ve francouzštině. Později překlad těchto francouzských děl do češtiny svěřil překladatelce a autorce Anně Kareninové, některé však stále nejsou do češtiny přeloženy.

---

⁹ *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1265&hl=milan+kundera+>

¹⁰ Tamtéž.

2 KRITÉRIA SYNTAKTICKO-STYLISTICKÉ ANALÝZY

2.1 VÝCHODISKA ANALÝZY

Východiskem pro syntaktickou charakteristiku jsou texty ze dvou děl, časově od sebe vzdálených. Prvním dílem je soubor povídek *Směšné lásky*, druhým dílem je román *Nevědění*, vzniklý ve Francii a do češtiny přeložený Annou Kareninovou. Povídky *Směšné lásky* vycházely v 60. letech, *Třetí sešit směšných lásek* vyšel roku 1969, zatímco Kunderův předposlední román *Nevědění* byl poprvé otisknut v roce 2003 a v češtině až roku 2021. Díla mezi sebou tvoří rozestup 40–34 let.

2.2 KRITÉRIA ANALÝZY

Počet analyzovaných syntaktických celků byl stanoven na 250 z každé knihy. Jsou vybírány z úvodní části knihy.

2.2.1 VĚTA A VÝPOVĚĎ

Při zkoumání textů jsme se zaměřili na počet výpovědí. Je důležité je rozlišit od vět. Věta je abstraktní jednotkou jazykového systému, zatímco výpověď je realizací jazykového systému v konkrétních komunikačních situacích. Každá výpověď má vždy nějakou komunikační funkci, věty jako systémové jednotky ji mít nemohou. Základní komunikační funkce jsou funkce oznamovací, tázací, rozkazovací a přací.

Dále jsme se zaměřili na to, jestli v textech převládají věty jednoduché, nebo souvětí. Věta jednoduchá je věta s jedním slovesem v určitém tvaru neboli s jedním verbem finitem. Souvětí je spojení alespoň dvou vět. U souvětí jsme zkoumali, zda se jedná o parataxi, či hypotaxi, tedy souvětí souřadné, či podřadné. Parataxe znamená takové spojení vět, při kterém dané věty stojí na stejné úrovni a ponechávají si svou komunikační funkci. Hypotaxe naopak znamená takové spojení vět, v němž dochází k začlenění jedné věty do druhé, kdy začleněná věta funguje jako větný člen. Hypotakticky spojené věty jsou na sobě závislé, zatímco věty paratakticky spojené mohou stát samostatně. Větné celky s nepravou větou vedlejší jsou označovány za souvětí s podřazováním.

Dalším kritériem u souvětí byl počet vět ve větných celcích. V našem rozboru rozlišujeme souvětí o dvou větách, o třech větách a o více než třech větách.

2.2.2 POMĚRY MEZI VĚTAMI HLAVNÍMI

Z hlediska souvětí nás také zajímaly jednotlivé poměry mezi větami hlavními. Poměr slučovací patří k nejčastějším poměrům. Typickými spojovacími výrazy jsou: *a, i, ani, nebo*,

těž, jednak – jednak, a pak, přitom (*Nakrmila drůbež a šla zalévat zahradu.*). V tomto poměru se může také často objevovat spojení vět bez použití spojky (*Nejdříve se učili, následně si hráli.*). Pokud obsahy vět nemohou platit zároveň, jedná se o poměr vylučovací a příznačné je použití spojek: *bud’ – (a)nebo, nebo, či, jinak, ať – či* (*Bud’ dnes budeme doma, anebo se půjdeme projít.*). Poměr vysvětlovací se objevuje tehdy, vysvětluje-li druhá věta informaci z věty předchozí. V tomto poměru bývá užíváno spojovacích výrazů: *totiž, však, vždyť* a také zájmeného výrazu *to* (*Jakž by nebyla smutná, vždyť se jí zatoulal pes.*). Poměr odporovací vyjadřuje určitý nesoulad mezi větami, spojky užívané v tomto výrazu jsou např.: *ale, avšak, nýbrž, jenže, nejen – ale i* (*Otočil vypínačem, ale světlo se nerozsvítilo.*). V poměru stupňovacím druhá věta zesiluje informaci z věty první a typickými spojkami jsou: *a ještě, dokonce, a dokonce, nejen(že) – ale (i), natož aby* (*Dobře se učila, a ještě vynikala ve sportu.*). Poměr příčinný, označovaný také jako důvodový, se vyznačuje tím, že jedna z vět vyjadřuje důvod té první. Spojovacími výrazy jsou: *neboť, vždyť, totiž* (*Ráno zaspal, neboť se mu rozbil budík.*). U poměru důsledkového jedna z vět vyjadřuje důsledek plynoucí z věty předchozí. Spojovacími prostředky jsou: *proto, a proto, tedy, tudíž, a tak* (*Ujel jim autobus, a tak šli pěšky.*).

2.2.3 VĚTY VEDLEJŠÍ

„Věta vedlejší je věta, která je začleněna do struktury jiné věty jako její větný člen.“¹¹ Na základě toho, jakým způsobem jsou věty spojeny, rozlišujeme vedlejší věty vztažné a spojkové. U vedlejších vět vztažných je užito vztažného zájmena (*který, jenž* apod.), u vedlejších vět spojkových je užito podřadicí spojky (*aby, protože* apod.).

V textech jsme se následně zaměřili na druhy vedlejších vět. Ty rozlišujeme na základě toho, kterou větněčlenskou funkci plní. Vedlejší věta podmětá plní ve struktuře nadřazené věty funkci podmětu (*Kdo nerozumí, zeptá se.*). „Vedlejší věta předmětá vyjadřuje předmět věty řídicí.“¹² Se složenou větou s vedlejší větou předmětá se setkáváme u nepřímé řeči (*Řekl nám, že zítra odjíždí na dovolenou.*). Vedlejší věta přívlastková funguje jako přívlastek, který rozvíjí nějaké podstatné jméno nebo substantivní zájmeno z věty řídicí (*Zval mě na film, který už jsem viděla.*). U vedlejší věty přísudkové dochází k rozdělení přísudku jmenného se sponou. Sponová část zůstává ve větě řídicí, zatímco část jmenná je součástí vedlejší věty (*Obloha byla, jako by ji vymetli.*). Vedlejší věta doplňková zastává funkci doplňku. Doplněk je větný člen rozvíjející současně dva výrazy,

¹¹ ČECHOVÁ, Marie a kol. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: SPN, 2011, s. 328

¹² Tamtéž, s. 335

závisí na substantivu a na slovese současně. Často je ve větě složené s vedlejší větou doplňkovou užíváno spojovacího výrazu *jak* (*V lese viděl muže, jak kácí stromy.*). „Vedlejší věta příslovečná vyjadřuje příslovečné určení věty řídící.“¹³ Podle významu rozlišujeme několik druhů. Vedlejší věta příslovečná příčinná vyjadřuje příčinu jevu z věty řídící (*Nemá dobré známky, protože se neučí.*). Vedlejší věta příslovečná účelová uvádí, za jakým účelem se něco odehrává, vyjadřuje, k čemu děj směřuje, vyjadřuje jeho cíl (*Šel brzy spát, aby ráno nebyl unavený.*). Ve vedlejší větě příslovečné podmínkové je obsažena podmínka, za které se může uskutečnit obsah věty řídící. Tato podmínka může být uskutečnitelná i neuskutečnitelná (*Když se budeš snažit, budeš mít lepší výsledky. Kdyby byla naživu, dozvěděli bychom se pravdu.*). Věty přípustkové „vyjadřují okolnost nepříznivou ději nadřazené věty, který se však přesto uskuteční nebo který přesto platí“¹⁴ (*Třebaže je sportovec, není příliš zdravě.*). Vedlejší věta příslovečná časová vyjadřuje časové určení děje z věty řídící, nebo dobu trvání děje (*Půjdeme ven, až začne svítit slunce. Dokud prší, zůstaneme doma.*). Vedlejší věta příslovečná vlastního způsobu vyjadřuje „kvalitativní určení významu slovesa“¹⁵ věty nadřazené (*Běžel, jak nejrychleji dovedl.*). Vedlejší věta příslovečná měrová vyjadřuje nějakou kvantitativní skutečnost, míru nebo intenzitu (*Dal jsem mu tolik peněz, kolik potřeboval.*). Věta příslovečná zřetelová je hodnotící v ohledu na určitou skutečnost (*Co se chuťové stránky týče, je to dokonalé.*). Vedlejší věta příslovečná průvodních okolností vyjadřuje okolnosti probíhající souběžně s dějem věty řídící. Pro takovou větu je typická spojka *aniž* (*Doznali se, aniž by kladli odpor.*). Vedlejší věta příslovečná místní vyjadřuje místní určení, vztahující se k větě nadřazené (*Došli jsme až tam, kde jsme to neznali.*). Vedlejší věta příslovečná účinková vyjadřuje důsledek velké nebo naopak malé intenzity děje věty řídící (*Byl natolik rozhněvaný, že celý zrudl.*). Vedlejší věta příslovečná prostředková označuje prostředek, za jehož pomoci dochází k uskutečnění děje věty řídící (*Vyřešíme to tím, že navýšíme ceny.*).

2.2.4 PODMĚTOVÁ A BEZPODMĚTNÁ VĚTNÁ STRUKTURA

Věta s podmětovou větnou strukturou obsahuje základní skladební dvojici, tedy podmět a přísudek. To znamená, že se jedná o větu dvojčlennou (*Petr šel k lékaři.*). Věta s bezpodmětnou větnou strukturou takovou skladební dvojici neobsahuje, hovoříme o větě jednočlenné. Uvnitř věty chybí podmět (*Prší.*).

¹³ ČECHOVÁ, Marie a kol. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: SPN, 2011. s. 336

¹⁴ Tamtéž, s. 340

¹⁵ Tamtéž, s. 337

2.2.5 ZMNOŽENÍ SYNTAKTICKÝCH POZIC

Zmnožením syntaktických pozic rozumíme souřadně spojené členy ve větě. Takové členy mohou být spojeny ve dvou vztazích: koordinačním a apozičním.

2.2.5.1 Koordinace

Koordinace je syntaktický vztah mezi takovými větnými členy, které stojí ve větě na stejné úrovni, jsou stejným větným členem a zastávají ve větě stejnou funkci. Jedná se o několikanásobný větný člen, který může být užit v několika poměrech – slučovacím, odporovacím, stupňovacím, následkovým a alternativním, u kterého jde o nějakou nabídku, ze které máme na výběr. Např.: *Maminka a tatínek šli na nákup. Je mladá, krásná a ještě chytrá.* Vztah koordinace se nerealizuje pouze mezi větnými členy, ale nacházíme jej také mezi vedlejšími větami a v naší analýze se zaměřujeme na oba tyto typy.

2.2.5.2 Apoziční

Apoziční je vztah alespoň dvou členů, který můžeme také nazvat přístavkem. Jedná se o rozvinutí, bližší určení větného členu. Výrazy jsou odděleny čárkami, pomlčkami nebo závorkami v psaném textu a pauzou v textu mluveném (*Pavel, posluchač Právnické fakulty, získal prospěchové stipendium.*). Subjekt (*Pavel*) a přístavek (*posluchač právnické fakulty*) zastávají stejnou větněčlenskou funkci, a tudíž je jejich spojení považováno za komplexní větný člen. Apoziční lze rozdělit do několika skupin: výčet, vytčení, shrnutí, oprava nebo ztotožnění. Výčet může být dvojího typu, a to uzavřený (*Na schůzku dorazily všechny tři její přítelkyně, Jana, Petra i Martina.*) či neuzavřený (*Bavily ho všechny míčové hry, jako třeba fotbal, volejbal, basketbal.*). Vytčení znamená vyzdvihnutí jedné z možností. Užíváme přitom výrazů jako *zejména, především, nejvíce pak* apod. (*Věnuje se historii, zejména však národnímu obrození.*). U shrnutí je ve větě nejprve výčet, který je následně na konci věty shrnut (*Na školení se dostavili kompletáři, kvalitáři, nakladači, zkrátka všichni zaměstnanci skladu.*). Pro opravu nebo zpřesnění jsou typické spojky *neboli, přesněji řečeno, tedy* atd. (*Psalí novinové články, přesněji řečeno fejetony.*). Ztotožněním lze vyjádřit stejný význam jiným výrazem (*mluvnice čili gramatika*).

2.2.6 PARENTEZE

Do zmnožení syntaktických pozic nemůžeme řadit parentezi. Parenteze neboli vsuvka je vložení slova, spojení slov, nebo i krátké věty do věty jiné (*Naše obec, pokud se nepletu, má 300 obyvatel.*). Vložená část ale není součástí větné struktury, jedná se o vedlejší informaci, o promluvu z jiného promluvového pásma. Funkce takové vložené výpovědi

může být doplňující, může sloužit jako vyjádření postoje mluvčího ke sdělované informaci a jednat se může také o výrazy kontaktní povahy (*Včerejší slavnost byla, to vám tedy povím, skutečně vydařená.*). V textu bývá parenthese oddělena čárkami, pomlčkami, nebo závorkami.

2.2.7 POLOVĚTNÉ KONSTRUKCE

Polovětné konstrukce slouží ke kondenzaci neboli zhušťování textu. Neobsahují verbum finitum a ve větě figurují jako její větný člen. Rozlišujeme tři typy polovětných konstrukcí, a to přechodníkové (*Přešel ulici, nerozhlédnuv se.*), infinitivní (*Být moudrý, do toho musíš dospět.*) a přívlastkové, obsahující deverbativní adjektivum (*Reklama, umístěná na vývěsce, nás zaujala.*).

2.2.8 SEKUNDÁRNÍ PREPOZICE

Prepozice neboli předložky se dělí podle původu na primární (vlastní) a sekundární (nevlastní). Prepozice primární jsou původní, neodvozené a jejich soubor je uzavřený a málo početný. Patří sem např.: *k, v, nad, pod, za, s, do* apod. Prepozice sekundární, na které jsme se v analýze zaměřili, vznikají slovnědruhovým přechodem od příslovcí (*uvnitř, kolem, kvůli*), substantiv (*díky, v důsledku, zásluhou, s ohledem na*) nebo sloves (*nehledě na, vyjma*). Jejich soubor je velmi početný a neuzavřený, stále vznikají nové prepozice sekundární.

2.2.9 NEPRAVÁ VĚTA VEDLEJŠÍ

Nepřávné věty vedlejší jsou takové věty, které formálně vypadají jako věta vedlejší, ale ze sémantického hlediska fungují jako věta hlavní. Pokud bychom tedy upravili formu této nepřávné věty vedlejší, jednalo by se o souvětí souřadné se dvěma větami hlavními. Např. *Putovali až na jih, kde se usídlili.* Výraz *kde* lze nahradit výrazem *a tam* (*Putovali až na jih a tam se usídlili.*). Z nepřávné věty vedlejší se stává věta hlavní a mezi větami je poměr slučovací.

2.2.10 VÝPOVĚDNÍ MODIFIKACE

V syntaktické charakteristice textů jsme se také věnovali vyhledávání různých výpovědních modifikací. Takové modifikace mohou být motivované i nemotivované. Mezi motivované modifikace řadíme zejména elipsu, dále substituci vedlejších vět, parcelaci, předsouvání, samostatný větný člen, stažení souvětých konstrukcí, stažené věty vedlejší, partikulizaci hlavních vět, partikulizaci vedlejších vět a obohacování větných struktur. K odchylkám nemotivovaným, tedy odchylkám od normy, od pravidelné mluvnické stavby věty pak řadíme anakolut, zeugma, kontaminaci, atrakci a apoziopcezi.

2.2.10.1 Motivované

Elipsa, známá také jako výpustka, se realizuje vynecháním toho, co není v konkrétní komunikační situaci nutné sdělit. Recipient si může danou informaci vydedukovat na základě kontextu a k pochopení dojde i bez vynechaného. Využívá se při snaze o stručnost nebo při snaze neopakovat již sdělené. Elidovaný může být kterýkoli větný člen, nejčastěji se ale jedná o podmět nebo slovesný predikát. Např. *Pavel nemůže zůstat. Má práci.* (Pavel má práci.) *Kdo dnes přijde? – Alena.* (Alena dnes přijde.)

Substituce vedlejších vět se provádí nahrazením vedlejší věty některým ze jmenných výrazů z této věty, který vyjadřuje za tuto vedlejší větu celý její význam. Opět musí být recipient obeznámen se situací, musí znát kontext (*Mrzí mě, že jsem na Lenku křičela. – Mrzí mě ta Lenka.*).

Parcelace je rozčlenění věty do jednotlivých oddílů. Oddělení může být provedeno za užití pomlčky (*Viděl jsem Jitku – samotnou.*) nebo vznikem několika větných celků (*Byla tam zima. Ticho. A tma.*). Parcelace může vyjadřovat naléhavost, urychlovat spád sdělovaného, nebo může zdůrazňovat nějakou informaci.

Předsouvání definuje Miroslav Grepl jako opak parcelace,¹⁶ kdy cílem je taktéž vytknutí výrazů, ale nikoli za výpověď, nýbrž před ni (*Do Plzně, tam jezdím často.*).

Samostatný větný člen stojí před nebo za vlastní větnou strukturou, ve které jej nahrazuje zájmeno. Samostatný větný člen svou větněčlenskou funkci ztrácí, přebírá ji výraz zájmenné povahy ve větné struktuře např.: *ten, to* (*Náš soused, ten je problémový. Praha, to je srdce Evropy.*).

Osamostatněné mohou být vedlejší věty (*Že jste sem vůbec chodili.*), infinitivní konstrukce, v takovém případě může osamostatňování vyjadřovat rozkaz, přání nebo nějaký nesouhlas, výtku apod. (infinitiv rozkazovací: *Sednout!*, přací: *Být znovu mlád!*, hodnotící: *V zimě chodit v kraťasech!*) a dále mohou být osamostatněny hlavní věty v postpozici (*I kdybychom se snažili sebevíc, stejně prohrajeme. – Stejně prohrajeme.*).

U stažení (kontrakce) souvětných konstrukcí „jde o modifikáty, které jsou výsledkem vynechávání různých elementů věty hlavní, zvláště jejího predikátu“¹⁷ (*Pak si myslí, že nemám pravdu. – Pak že nemám pravdu.*).

---

¹⁶ Kol. autorů. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 576

¹⁷ Tamtéž, s. 580

Stažené věty vedlejší jsou takové věty, u kterých dojde k vynechání všech větných komponentů, kromě spojky a spojka na sebe přebírá význam vedlejší věty (*Když to nebudeš moct unést, tak mi to dej. – Když tak mi to dej.*).

Partikulizace neboli zčásticování hlavních vět je dáno „sémantickým posunem, oslabováním, až zánikem významové (významově-obsahové) stránky hlavních vět.“¹⁸ Tyto věty pak získávají funkci částic. Hlavní věta může obsahovat verbum finitum v imperativním, indikativním i kondicionálovém tvaru. Vedlejší věta bývá uvozena spojkami *že, aby, jestli(že)* (*To si piš, že nedorazí. To víš, že to dobře dopadne. Dal bych za to ruku do ohně, že je to pravda. Dej Pánbůh, aby bylo hezky. To by nám scházelo, abychom prohráli.*). Vedlejší věta může být také připojena asyndeticky (*Poslyš(.) nemáme žádnou šanci.*).

Partikulizované vedlejší věty jsou především lexikálně omezené věty, které jsou uvozeny spojkou *když* (*Když to musí být, tak to udělej. Když myslíš, tak tedy přijdu.*).

K obohacování větných struktur dochází tehdy, připojí-li se k větě prvek, který ji nějakým způsobem obohatí. Jde zvláště o prvky částicové povahy (*Slyšel jsem tě. – Vždyť jsem tě slyšel!*).

2.2.10.2 Nemotivované

Anakolut je vyšínutí z větné konstrukce (*Kromě na vývoj krize se zaměříme také na její dopady. Správně: Kromě vývoje krize se zaměříme také na její dopady.*).

Zeugma je sprežení dvou vazeb (*Nemůžeme dobře vnímat a rozumět souvislostem, nemáme-li všechny informace. Správně: Nemůžeme dobře vnímat souvislosti a rozumět jim, nemáme-li všechny informace.*).

Kontaminace znamená křížení vazeb, směšování konstrukcí podobného významu (*Pomýšlel o odchodu. Správně: Pomýšlel na odchod. Přemýšlel o odchodu.*).

Atrakcí rozumíme skladební spodobu. Jedná se o přizpůsobení jednoho slova slovu sousednímu (*Papírová vlaštovka vyletěla otevřeném oknem. Správně: Papírová vlaštovka vyletěla otevřeným oknem.*).

Apoziopeze je přerušení nebo nedokončení výpovědi. Taková odchylka bývá často i záměrná (*Udělej, co ti říkám, nebo...*).

---

¹⁸ Kol. autorů. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995., s. 583

V následující tabulce je uvedeno kvantitativní zastoupení jednotlivých sledovaných kritérií syntaktické analýzy.

	Směšné lásky	Nevědění
Počet větných celků	250	250
Počet výpovědí	342	336
Větný ekvivalent	9	17
Počet vět jednoduchých	114	106
Počet souvětí	127	127
Souvětí souřadné	69	66
Souvětí podřadné	52	56
Souvětí s podřazováním	6	5
Souvětí o 2 větách	62	56
Souvětí o 3 větách	31	37
Více než 3 věty	34	33
Poměr slučovací	68	61
Poměr vylučovací	-	-
Poměr vysvětlovací	3	5
Poměr odporovací	10	21
Poměr stupňovací	1	-
Poměr příčinný	6	5
Poměr důsledkový	10	9
Nelze určit poměr	1	1
Vedlejší věty vztahné	71	92
Vedlejší věty spojkové	98	70
v. v. podmětová	10	6
v. v. předmětová	75	42
v. v. přívlastková	43	65
v. v. přísudková	-	3
v. v. doplňková	-	1
v. v. přísl. příčinná	4	5
v. v. přísl. účelová	3	8
v. v. přísl. podmínková	7	1
v. v. přísl. přípustková	2	2
v. v. přísl. časová	14	15
v. v. přísl. vl. způsobu	1	5
v. v. přísl. měrová	-	-
v. v. přísl. zřetelová	-	-
v. v. přísl. průvodních okolností	4	4
v. v. přísl. místní	-	-
v. v. přísl. účinková	3	1
v. v. přísl. prostředková	1	2
Podmětová větná struktura	504	494

Bezpodmětá větná struktura	8	5
Koordinace mezi větnými členy	49	54
Koordinace mezi vedlejšími větami	22	10
Apozice	9	30
Parenteze	11	20
Polovětná konstrukce přívlastková	2	13
Polovětná konstrukce infinitivní	3	1
Polovětná konstrukce přechodníková	3	-
Sekundární prepozice	10	14
Nepravá věta vedlejší	7	5
Elipsa	21	14
Substituce vedlejších vět	-	-
Parcelace	1	3
Předsouvání	-	3
Samostatný větný člen	-	-
Osamostatňování	2	
Stažení souvětných konstrukcí	2	1
Stažené vedlejší věty	-	-
Partikulizace hlavních vět	-	1
Partikulizace vedlejších vět	-	-
Obohacování větných struktur	1	1
Anakolut	-	-
Zeugma	-	-
Kontaminace	-	-
Atrakce	-	-
Apoziopeze	5	1
Středník	22	29

3 VLASTNÍ ANALÝZA

3.1 SMĚŠNÉ LÁSKY

Podíl vět jednoduchých a souvětí se příliš neliší. V analyzovaných větných celcích je větší zastoupení souvětých celků, ale věty jednoduché nalézáme obdobně často. S větami jednoduchými se setkáváme v promluvách postav, ale stejně tak často v promluvách vypravěče. Ze souvětí jsou nejfrekventovanějšími souvětí souřadná. V textu se vyskytují také souvětí s podřazováním, tedy souvětí s nepravou větou vedlejší. Jejich zastoupení ale není vysoké. Ve většině případů je nepravá věta vedlejší připojena spojovacím výrazem *takže* (*Malý muž udělal krok vpřed, takže jsem před ním musel ustoupit.*). Jedná se tedy o hypotakticky připojenou větu s významem důsledkovým.

Ze souvětých celků nejvíce převládají ty, jež jsou složeny ze dvou vět. Zastoupení souvětých celků o třech větách a celků o více než třech větách je téměř shodné. Škála rozsahu složených vět o více než třech větách je poměrně široká. V textu nalézáme rozsáhlá souvětí až o devíti větách. Častěji se setkáváme se souvětím souřadným nežli podřadným. Poměry mezi větami souřadně spojenými nejsou rovnoměrně zastoupeny. Nejhojněji užívaným poměrem je poměr slučovací (*Dceruška měla špatný kádrový posudek a pracovala jako švadlena u šicího stroje ve velké dílně pražských módních závodů.*). Dále následují poměry odporovací (*Šikovně jsem se mu vyhnul, ale další den mne prý už na fakultě čekal znovu.*) a důsledkový (*V době, o níž vyprávím, zdálo se Kláře již obtížné dojíždět do práce až odkudsi z Čelákovic, a tak u mne začala zůstat přes noc.*). Vícekrát se setkáváme také s poměrem příčinným (*Mohl bych to také lehce dokázat, neboť mám na to mezi jiným i svědky.*). Naopak poměry vysvětlovací (*Přišel trochu předčasně, přišel dřív, než jsem stačil uvážít svou pomstu.*) a stupňovací (*Věděl jsem, že recenzi nenapišu, ale věděl jsem také, že nemám síly říci to úpěnlivému muzikovi do očí.*) jsou v textu zastoupeny velmi řídké a s poměrem vylučovacím se neseťkáváme vůbec. V jednom souřadně spojeném větném celku nebylo možno významový poměr určit. V tomto větném celku jsou věty volně řazeny vedle sebe, tedy jsou juxtaponované („*Ten váš mužiček tu už zase byl, co mu mám proboha říct?*“).

V souvětých celcích s větou vedlejší převažují věty připojené pomocí spojky. Nejfrekventovanějšími spojkami jsou spojky *že*, *aby* a *když*. Vztažné vedlejší věty jsou nejčastěji připojovány relativem *který* v různých tvarech, dále relativem *co* anebo zájmeným příslovcem *kde*.

Pokud jde o druhy vedlejších vět, nejzastoupenějším druhem je vedlejší věta předmětná, která obecně patří k nejužívanějším (*Nevěděl jsem, co mám panu Zátureckému odpovědět.*). V textu ji často nacházíme ve větých celcích s nepřímou řečí (*Naklonila se do třídy a řekla, že prý mne čeká nějaký pán.*). Dalším výrazněji zastoupeným druhem vedlejší věty je vedlejší věta přívlastková. Tyto věty jsou nejčastěji připojovány vztažným spojovacím výrazem. Takové vedlejší věty mají povahu atributu kongruentního (*Jmenovalo se to „Mikoláš Aleš, mistr české kresby“ a nestálo to opravdu ani za tu půl hodiny nepozornosti, kteřou jsem tomu věnoval.*). Ale zastoupeny jsou i vedlejší věty přívlastkové s povahou atributu nekongruentního, připojené spojkou (*Obracím se na Vás s prosbou, abyste si laskavě přečetl přiloženou stat’.*). Významnější zastoupení v textu mají dále vedlejší věty příslovečné časové (*Sotva jsem hodil dopis do schránky, na pana Zátureckého jsem zapomněl.*), podmětne (*Neměl jsem u své mansardy zvonek, takže kdo přišel, musil tlouct.*) a příslovečné podmínkové (*Když se za mou stat’ postavíte, otisknou ji*). Ojedinele nalézáme vedlejší větu příslovečnou příčinnou (*A ježto jsem právě neměl, čím bych obdarovával svět, obdarovával jsem Kláru.*), průvodních okolností (*A jak tak chodím sem a tam po kanceláři paní Marie, jak se koušu do rtů, jak vřů a přemýšlím o pomstě, otevřou se dveře a objeví se v nich pan Záturecký.*), účelovou (*Avšak nyní doma, kdy se čas chýlil k půlnoci a hladina v láhvi ke dnu, vzal jsem ho ze stolu, aby nám posloužil k obveselení.*), účinkovou (*Osobně Vás sice neznám, ale vážím si Vás jako muže, jehož soudy, úvahy a závěry mne udivily takovou shodou s výsledky mého vlastního bádání, že jsem z toho byl úplně konsternován.*), přípustkovou (*Prohlásil, že si bude stěžovat i na soudruha asistenta, který nepřednáší, přestože přednášet má.*), vlastního způsobu (*Myslím to tak, že jste-li ženatý, je to pro vaše děvkaření přitěžující okolnost.*), a prostředkovou (*Seděl jsem proti ní a usiloval jsem zvýšit si její náklonnosti tím, že jsem ji lehkomyšlně vyprávěl o výhodách zaměstnání, které jsem jí slíbil s pomocí svých přátel obstarat.*). Ve vybraném textu se vůbec neobjevují vedlejší věty přísudkové, doplňkové, příslovečné měrové, zřetelové a místní.

Podmětová větná struktura v jednotlivých větách výrazně převažuje nad větnou strukturou bezpodmětou. Bezpodmětá větná struktura se vyskytuje jen velmi ojedinele, ale je zastoupena různými typy – bezpodmětá větná struktura označující přírodní jevy, procesy nebo stavy (*Byl slunný den a v mansardě bylo skoro dusno.*), bezpodmětá větná struktura s významem psychického nebo fyzického stavu (*Nazítří mi vyprávěla paní Marie, jak jí pan Záturecký vyhrožoval, jak křičel a jak si šel na ni stěžovat; chvěl se jí hlas a bylo jí do pláče; dostal jsem vztek.*), bezpodmětá větná struktura s všeobecným činitelem (*Nechtěl jsem, aby*

se vědělo, že u mne bydlí.). Objevuje se také souvětí, v němž je vedlejší věta podmínkou věty hlavní, ale tato vedlejší věta sama podmět postrádá (*Bylo to zcela jasné, že jde o pitomost.*).

V textu je poměrně značné zastoupení několikanásobných větných členů, tedy koordinací mezi větnými členy. Nejčastěji je formálně vyjádřena parataxi s významovým poměrem převážně slučovací (*To, co jsem napsal, bylo samý osten a samá polemika. Smí pouze tušit a hádat, co vlastně žije.*), dále se objevuje poměr stupňovací (*Ta vráska, soustředěná a úporná, prozrazovala totiž nejen myšlenková muka, jež její majitel absolvoval nad kresbami Mikoláše Alše, ale i neobyčejnou schopnost vůle. To všechno pohoršovalo některé obyvatele domu, takže proti mně vedli tichý boj, který se občas projevil v posudcích, které na mne dával uliční výbor, a dokonce i v jedné stížnosti podané na bytový úřad.*) a jednou nalézáme poměr vylučovací (*Recenzi, nebo ženu.*). V jednom větném celku se setkáváme s juxtapozicí (*Připadal jsem si jako Sherlock Holmes, jako maskovaný Jack, jako Neviditelný, jež kráčí městem, připadal jsem si jako kluk.*).

Nejfrekventovanějším typem souřadného spojení vedlejších vět je skladební skupina o dvou větách (*Já bych na vašem místě taky obtěžoval tak krásnou dívku, kdybych se s ní ocitl sám v místnosti a ona byla pod mužským baloňákem nahá.*). Zřídka dochází ke koordinaci mezi vedlejšími větami v útvaru se třemi až čtyřmi větami (*Klára dala mužíčkovi papír a tužku a já jsem se večer dočetl, že osud stati o Mikoláši Alšovi je jediné v mých rukou a že pan Záturecký v hluboké úctě čeká na mou recenzi a pokusí se mne opět vyhledat na fakultě. Klára znervózněla; začala si představovat, že přede dveřmi stojí muž, jenž zvolna a významně obrací klopku saka, muž, jenž na ni posléze zhurta uhodí, proč neotevívá, co zatajuje, co skrývá a je-li tu hlášena.*).

V některých větných celcích nalézáme apozici, juxtaponované výrazy označující tytéž skutečnosti (*Doktor Kalousek, redaktor Výtvarné myšlenky (jinak neobyčejně protivný člověk), mi to ostatně ještě téhož dne telefonicky potvrdil; zavolal mi na fakultu. Jednoho dne, když jsem právě končil přednášku – přednáším na naší vysoké škole o dějinách malířství – zaklepala na dveře třídy naše sekretářka, paní Marie, vlídná starší dáma, která mi občas varí kávu a zapírá mne v telefonu před nežádoucími ženskými hlasy. Viděl jsem ho před sebou; neduživého, úporného, úpěnlivého; viděl jsem kolmou vrásku, která kreslila na jeho čele čáru jediné vášně; pozoroval jsem tuto jednoduchou čáru a pochopil jsem, že je to přímka určená dvěma body: mou recenzi a jeho stati; že mimo neřest této maniacké přímky neexistuje v jeho životě než světecká askeze.*).

Parenteze je ve větných celcích vyčleněna závorkami (*Chápal jsem moc dobře, že sekretářka, která se až dosud smála mé hře na schovávanou (ačkoli dám krk na to, že to dělala spíš z laskavosti ke mně než z upřímné veselosti), cítí se nyní ublížena a vidí pochopitelně příčinu svých nepříjemností ve mně.*), pomlčkami (*A konečně – nebudu to popírat, je to lidské – spočítal bych na jednom prstu lidi, kteří mne považují za „skutečnou autoritu“.*), nebo také pouze čárkami (*Napiš ve dvou větách, že je to blbý, to ty už dovedeš, jedovatej umíš být dost; a budeme mít všichni pokoj. „A napíšete, prosím, tu recenzi?“*).

Apozice i parenteze se vyskytují spíše v delších souvětích a není výjimkou jejich společná přítomnost ve větných celcích, což můžeme pozorovat ve výše uvedených příkladech.

Polovětné konstrukce přívlastkové (*To všechno pohoršovalo některé obyvatele domu, takže proti mně vedli tichý boj, který se občas projevil v posudcích, které na mne dával uliční výbor, a dokonce i v jedné stížnosti podané na bytový úřad.*) infinitivní (*Šel jsem rychle za paní Marii učinit náležitá opatření.*) a přechodníkové (*Povalovala se proto nahá na mém gauči, zabývajíc se pozorováním stropu.*) mají téměř shodné a řídké zastoupení.

Sekundární prepozice se vyskytují ojediněle a objevují se jak v krátkých větných celcích, tak v rozsáhlých souvětích. Sekundární prepozice užitě v textu: *proti, naproti, mezi, místo, mimo* a *kvůli* (*Ovšem z celého světa především Kláru, už proto, že seděla naproti mně, kdežto ostatní svět byl mi skryt za stěnami mé vršovické mansardy.*).

V textu je určité zastoupení nepravých vět vedlejších. Ty se neobjevují pouze v již zmíněných souvětích s podřazováním, ale v jednom případě ji nalézáme taktéž v rozsáhlejší souvětí souřadném (*Měl jsem Kláru v oblibě; byla krásná; těšilo mne, že se za námi ohlíželi lidé, když jsme spolu šli; byla nejméně o třináct let mladší, což zvyšovalo mou vážnost u posluchačů; měl jsem prostě tisíc důvodů si jí hledět.*).

Z motivovaných odchylek je nejvíce zastoupena elipsa. Nejčastěji je z věty vypuštěn celý predikát (*Avšak nyní doma, kdy se čas chýlil k půlnoci a hladina v láhvi (se chýlila) ke dnu, vzal jsem ho ze stolu, aby nám posloužil k obveselení.*), nebo jen část složeného predikátu (*Pamatoval jsem si ostatně velmi dobře, že mi ve Výtvarné myšlence odmítli (otisknout/vydat) z opatrnosti mou stať; zato jméno pana Zátureckého pojilo se mi pevným poutem vzpomínky s Klárou, slivovicí a krásným večerem.*). V řeči postav (v dialogických promluvách) se ale také mimo jiné setkáváme s vypuštěním nutného doplnění predikátu, a to konkrétně objektu (*„Neznám (jeho adresu).“* „Dostal (jsem váš vzkaz).“). Elipsa objektu zde urychluje spád děje. Je možné ji provést díky zasazení větného celku do určité

kontextové situace. Tedy k pochopení obsahu věty dojde i bez přítomnosti nutného doplnění predikátu, zde objektu.

S dalšími motivovanými odchylkami už se setkáváme jen ojediněle. Svě zastoupení v textu má osamostatňování. V jednom případě jde o osamostatněnou hlavní větu (*Tak to napiš.*), v případě druhém se jedná o osamostatněnou větu vedlejší (*A abyste o tom věděla.*). Poté ve zkoumaném textu nalézáme stažené souvětne konstrukce *jak to* (*Tázal se ironicky, jak (je) to (možné), že neví, kde který pedagog kdy je.*). V jednom případě nalézáme parcelaci (*A ježto jsem neměl, čím bych obdarovával svět, obdarovával jsem Kláru. Alespoň sliby.*). A jednou se také setkáváme s obohacováním větné struktury („*Však on se za měsíc vrátí.*“).

Svě zastoupení v textu má apoziopse, která je zde motivovaná („*Zase další měsíc...*“). Autor dále užívá i principu nemotivované apoziopse, a to v promluvách postav. Jde o záměrné užití tohoto jevu, jehož cílem je charakterizovat řeč dané postavy (*To však toliko jenom na okraj, neboť Vaše pojednání...*). S dalšími nemotivovanými odchylkami od větné stavby se v textu nesetkáváme.

Ve větných celcích si můžeme všimnout poměrně častého užívání středníků. Středník odděluje věty výrazněji než čárka, ale méně výrazně než tečka. Stojí tedy na pomezí čárky a tečky. Středníky se ve zkoumaném textu objevují především v rozsáhlejších a složitějších větných celcích. Čtenář je schopen určit významový poměr mezi takto oddělenými větami, a to i přesto, že většinou není užit spojovací výraz (*Měl jsem Kláru v oblíbě; byla krásná; těšilo mne, že se za námi ohlíželi lidé, když jsme spolu šli; byla nejméně o třináct let mladší, což zvyšovalo mou vážnost u posluchačů; měl jsem prostě tisíc důvodů si jí hledět.*). V uvedené větě můžeme rozpoznat třikrát poměr příčinný, u nepravé věty vedlejší (*což zvyšovalo mou vážnost u posluchačů*) se jedná o poměr slučovací a následuje poměr důsledkový.

3.2 NEVĚDĚNÍ

Stejně tak jako u prvního zkoumaného vzorku z knihy *Směšné lásky* převládají i zde souvětí nad větami jednoduchými. Rozdíl početnosti mezi větami jednoduchými a souvětími ale není velký. V textu je značný podíl přímé řeči, dialogů mezi postavami. A právě v promluvách postav se nejčastěji s větami jednoduchými setkáváme („*Co tady ještě děláš!*“ „*A kde bych měla být?*“). Naopak promluvové pásmo vypravěče je typické střídáním rozsáhlých souvětých celků a krátkých vět jednoduchých nebo krátkých souvětí (*Už se nevzpírala: byla uhranuta obrazy, jež se náhle vynořovaly ze staré četby, z filmů, z její vlastní*

paměti a možná z paměti jejich předků: ztracený syn, který se setkává se starou matkou; muž, který se vrací ke své milé, od níž ho kdysi odtrhl krutý osud; rodný dům, který v sobě každý nosí; znovuobjevená pěšina, kde zůstaly vryty ztracené kroky dětství; Odysseus, jenž po letech bloudění znovu spatří svůj ostrov; návrat, návrat, velká magie návratu. Návrat se řecky řekne nostos. Algos znamená utrpení. Nostalgie je tedy utrpení vyvolané neukojenou touhou se vrátit.). Převládají souvětí souřadná nad souvětími podřadnými. Jejich početní rozdíl ale není nijak výrazný. Setkáváme se i s několika jednotkami souvětí s podřazováním (*Místo aby se zaradovala, pocítila cosi jako mlhavou hrozbu.*).

Opět nejčastěji nalézáme souvětí složená ze dvou vět. Celkový počet souvětí o třech větách je o několik málo jednotek vyšší než počet souvětí složených z více než tří vět. Poměrně značné zastoupení mají rozsáhlé větné celky až o devíti větách (*Jindy se toulá francouzským městečkem, když uvidí zvláštní skupinku žen, které k ní běží každá se sklenicí piva v ruce, oslovují jí česky, smějí se se zrádnou srdečností a zděšená Irena si uvědomuje, že je v Praze, křičí, probouzí se.*). V jednom případě se setkáváme s velmi zajímavým celkem, skládajícím se pouze z jedné věty. Tato věta je věta vedlejší, která závisí na větném ekvivalentu, a proto tento větný celek řadíme v naší analýze mezi celky souvětí (*První válka roku 1914, druhá válka, pak třetí, nejdelší, zvaná studená, která končí v roce 1989 se zánikem komunismu.*).

Z poměrů mezi větami hlavními je nejvíce zastoupen poměr slučovací (*Ty prchavé obrazy ji navštěvovaly celý den a zmírňovaly prázdno po ztracených Čechách.*), výrazněji se také objevuje poměr odporovací (*Dvakrát nebo třikrát se zkusila zmínit o svém životě ve Francii, ale nepropustnou hradbou matčiny řeči ta slova neprošla.*). V textu se častěji setkáváme s asyndetickým spojením vět v poměru odporovacím (*Diktátoři jsou smrtelní, Rusko je věčné. Den byl osvícen krásou opuštěné země, noc hrůzou, že se do ní vrací.*). Poměry důsledkové (*Nikdy jsi ho neviděla, tak proč před Rodinem myslíš na Michelangela?*), příčinné (*V padesátých a šedesátých letech tu nebyl emigrant z komunistických zemí příliš oblíben; Francouzi tehdy považovali za jediné opravdové zlo fašismus: Hitlera, Mussoliniho, Francovo Španělsko, latinskoamerické diktatury.*) a vysvětlovací (*Její hlas nebyl zlý, ale nebyl ani přívětivý; Silvie se hněvala.*) už jsou zastoupeny řidčeji. Ani jednou se ve vybraném textu neobjevuje poměr vylučovací a stupňovací. V jednom rozsáhlém složitém větném celku, ve kterém nalézáme například koordinaci mezi větnými členy, parentezi a ve kterém je přítomen i středník, nelze poměr určit (*Schönbergova předpověď, jakkoli mylná, přesto zůstává nezbytná pro toho, kdo chce*

pochopit smysl jeho díla, jež se pokládalo nikoli za destruktivní, hermetické, kosmopolitní, individualistické, nesnadné, abstraktní, ale hluboce vkořeněné do „německé půdy“ (ano, mluvil o „německé půdě“); Schönberg měl za to, že píše nikoli fascinující epilog za historií velké evropské hudby (tak mám sklon chápat jeho dílo já), ale prolog slavné budoucnosti, jež se prostírá do nedohledna.).

Nad vedlejšími větami spojkovými převládají vedlejší věty vztahné, což je zapříčiněno značným množstvím vedlejších vět přívláskových. Ty jsou zde nejčastěji uvozeny relativem (*Řekla to tónem, který nesnesl odpor.*). U vedlejších vět spojkových je nejfrekventovanější spojkou spojka *že*, následují spojky *když* a *aby* (*Tím mlčením chtěla Ireně říct, že když se dějí velké věci, nemá se dezertovat.*).

Nejvíce zastoupeným druhem vedlejší věty je věta přívlásková. Jak je uvedeno výše, tyto věty jsou nejčastěji uvozeny relativem. Svě zastoupení ale v textu mají i vedlejší věty přívláskové uvozené spojkou, ty jsou však ve výrazné menšině (*A neměj strach, že se chce zajímat o tvůj minulý život.*). Hojně je dále využito vedlejších vět předmětných (*Vždy považovala za samozřejmé, že její emigrace je neštěstí.*). Pouze v minimu případů se s ní setkáváme ve větných celcích s nepřímou řečí (*Přesvědčen, že svou estetikou dvanácti tónů otevřel dějinám hudby daleké perspektivy, prohlásil Arnold Schönberg v roce 1921, že díky němu bude nadvláda (neřekl „sláva“, řekl „Vorherrschaft“, „nadvláda“) německé hudby (on, Vídeňák, neřekl „rakouské“, řekl „německé“) zajištěna na příštích sto let (cituji, mluvil o „sto letech“).*). Ve větší míře jsou ve větných celcích přítomny vedlejší věty příslovečné časové (*Vím to a neodejdu z Paříže, dokud neuvidím Van Gogha!*), příslovečné účelové (*Udělá všechno, aby ses mohla vrátit do své země.*) a dále podmětné (*Neví se, po jaký čas sdílel Odysseus lože s Penelopou, ale tak dlouho určitě ne.*). Další druhy vedlejších vět – příslovečnou příčinnou (*Vzala ji na večeři do panoramatické restaurace na Eiffelově věži; najala výletní loďku a ukazovala jí Paříž ze Seiny; jelikož matka se chtěla podívat na výstavy, šla s ní do Picassova muzea.*), příslovečnou vlastního způsobu (*Jako by ji neslyšel, pohládl ji po ruce.*), příslovečnou průvodních okolností (*Aniž ho probudili, vynesli fajačtí plavci Odyssea v prostěradle na břeh Ithaky po olivovník a odpluli.*), přísudkovou (*Po ruské invazi, kdy o budoucím konci komunismu neměli nejmenší tušení, si zase představovali, že obývají nekonečno, a nebylo to utrpení jejich skutečného života, ale prázdnota budoucnosti, co z nich vysálo síly, co zdušilo jejich odvahu a učinilo toto třetí dvacetiletí tak zbabělé, tak ubohé.*), příslovečnou přípustkovou (*Ale i když se mýlí, říkají pravdu o těch, kdo je vyslovují, ne o jejich budoucnosti, ale o jejich současné době.*), příslovečnou prostředkovou (*Často*

znamení pouze smutek vyvolaný tím, že se nemůžeme vrátit do své rodné země), doplňkovou (*Rázem Irena shledala matku takovou, jak ji vždy znala, a měla pocit, že se po těch skoro dvaceti letech nic nezměnilo.*), příslovecnou podmínkovou (*Ale když se vrátím do své země, už se nevidíme.*) a účinkovou (*Opakováním nabyla ta slova takové síly, že je Irena v duchu viděla napsaná s velkými písmeny: Velký Návrat.*) – nalézáme v nižších jednotkách. Vedlejší věty příslovecné měrové, zřetelové a místní nenalézáme ani v jednom z větných celků.

Téměř naprostá většina vět má strukturu podmětovou. Ve větných celcích s bezpodmětovou větnou strukturou je zastoupena pouze bezpodmětá větná struktura se všeobecným činitelem (*Tím mlčením chtěla Ireně říct, že když se dějí velké věci, nemá se dezertovat. To, čemu se anglicky říká: homesickness. Přesto se opěvuje bolest Penelopy a nehledí se na nářek Kalypsy.*).

S koordinací mezi větnými členy se setkáváme v poměrně značném množství a škála zmnožených skupin je široká. Objevují se skupiny nominální (*Skandinávci, Holanďané, Angličané mají to privilegium, že po roce 1945 žádné významné datum nezažili, což jim umožnilo prožít slastně nějaké půlstoletí. Nezeptá se jí, jak žije, ani na Francii, na její kuchyni, na její literaturu, na její sýry, vína, politiku, divadla, filmy, automobily, pianisty, violoncellisty, fotbalisty?*), adjektivní (*Gustaf se zaradoval: se svou milenkou mluvil jen francouzsky a připadal si unavený z jazyka, který pokládal za afektovaný a málo praktický.*), adverbialní (*Dcera a matka stály proti sobě jako dvě bytosti mimo čas, jako dvě nadčasové esence.*), verbální (*„Ač rozumná Penelopé velikostí svou a krásou nemůže se ti rovnat... přesto si přeji a po všechny dny toužím se vrátit a spatřit zas domov!“*).

Koordinaci mezi vedlejšími větami v textu nenacházíme příliš často. Dochází k ní převážně mezi dvěma větami (*Proč se matka, když se po letech shledává s dcerou, nezajímá o to, co jí dcera ukazuje a co jí říká?*). Koordinace probíhá maximálně mezi třemi větami vedlejšími (*Jindy se toulá francouzským městečkem, když uvidí zvláštní skupinku žen, které k ní běží každá se sklenicí piva v ruce, oslovují jí česky, smějí se se zrádnou srdečností a zděšená Irena si uvědomuje, že je v Praze, křičí, probouzí se.*).

Autor v analyzovaném úseku hojně uplatňuje apozici. Ta se v některých větných celcích objevuje hned několikrát (*Jeden z nejstarobylejších evropských jazyků, islandština, rozlišuje dva termíny: söknudur: nostalige v obecném smyslu; a heimfra: stesk po domově.*). Ve vybraném větném celku spatřujeme apozici celkem čtyřikrát: *jeden z nejstarobylejších evropských jazyků, islandština; dva termíny: söknudur a heimfra; söknudur: nostalgie*

v obecném smyslu; *heimfra*: *stesk po domově*. Nejednou je apozice uvedena v závorkách (*Před náruživým průzkumem neznámého (dobrodružstvím) dal přednost apoteóze známého (návratu).*).

Častost výskytu parenteze ve větných celcích je obdobná jako u výskytu apozice. Ve většině případů je parenteze vyčleněna závorkami (*Místo toho bez přestání mluví o tom, co se děje v Praze, o Irenině nevlastním bratrovi (měla ho s druhým manželem, který nedávno zemřel), o dalších, na které si Irena pamatuje, a dalších, jejichž jméno nikdy neslyšela.*). V menším množství se objevuje parenteze vyčleněná čárkami (*Ale, ptá se v tuto chvíli sama sebe, nebyla to spíš iluze neštěstí, iluze vsugerovaná tím, jak všichni emigranta vnímají?*).

V analyzovaném textu je výraznější zastoupení polovětných konstrukcí přívláskových. Škála větných celků, ve kterých se tato polovětná konstrukce vyskytuje, je široká. Polovětné konstrukce přívláskové nalézáme ve větách jednoduchých (*Seděly proti sobě nad dvěma šálky kávy, už dlouho prázdnými.*), kratších souvětích a stejně tak ve složitých a rozsáhlých větných celcích. Více se objevuje polovětná konstrukce přívlásková, která není ve větě vydělena čárkami. Pouze jedenkrát nalézáme polovětnou konstrukci infinitivní. Infinitiv je v této větě předmětem (*Byla tedy trochu vyvedena z míry, když jí o několik týdnů později Gustaf hrdě oznámil dobrou zprávu: navrhl své firmě otevřít kancelář v Praze.*). Ani jednou se ve vybraném textu neobjevuje polovětná konstrukce přechodníková.

Sekundární prepozice se v textu nevyskytují příliš často. Soubor užitých sekundárních prepozic je rozsáhlejší než u prvního zkoumaného vzorku. Objevují se například prepozice *koncem*, *během* nebo *podle* (*Až postupně, koncem šedesátých let a v sedmdesátých letech, se rozhodli chápat jako zlo i komunismus, byť zlo nižšího řádu, řekněme zlo číslo dvě.*).

Některé větné celky obsahují nepravou větu vedlejší. Setkáváme se s nimi ale výjimečně. Ve všech případech jsou součástí kratšího souvětí a vždy se jedná o souvětí s podřazováním (*Atť je fašistická diktatura jakkoli hrozná, zanikne se svým diktátorem, takže lidé mohou chovat naději.*). Nenalézáme je jako součást souvětí souřadného.

Z motivovaných odchylek od větné stavby je nejvýraznější elipsa. Většinou je z věty vypuštěn celý predikát (*Den jí ukazoval ráj, který ztratila, noc (ukazovala) peklo, před nímž uprchla.*) a dále jen část predikátu složeného (*Co měla dělat? (Měla) se vytrazit ve jménu mateřské lásky?*). S ostatními odchylkami se setkáváme výjimečně. V jednom úseku nalézáme současně předsouvání (*Stesk po zemi. Stesk po domově. To, čemu se anglicky říká:*

homesickness.) a parcelaci (*To, čemu se anglicky říká: homessickness. Nebo německy: Heimweh. Holandsky: heimwee.*). Jednou se v textu vyskytuje stažení souvětí konstrukce (*Jak (je) to (možné), že se může tak intimní zážitek snu prožívat kolektivně?*). Dále nalézáme partikulizaci hlavní věty (*Poslyš, znám Gustafa.*). Zde má partikulizovaná hlavní věta funkci oslovení, tedy funkci kontaktní. Jednou je přítomno také obohacování větné struktury (*Ovšem, nechtěla ji vyhánět z Francie, ani jí naznačovat, že je nežádoucí cizinka.*). Nemotivované odchytky v textu nenalézáme. Přítomna je pouze apoziopse, která je zde ovšem motivovaná (*Kolikrát tehdy utíkala k zrcadlu, aby se ujistila, že není ošklivá, že nevypadá jako pitomec...*).

Často se ve větných celcích setkáváme se středníkem. Přítomen je hlavně v delších souvětích, ale nalézáme jej i v některých kratších souvětích, a dokonce i v jedné větě jednoduché. Výjimkou nebývá přítomnost alespoň dvou středníků v jednom syntaktickém celku (*Vzala ji na večeri do panoramatické restaurace na Eiffelově věži; najala výletní loďku a ukazovala jí Paříž ze Seiny; jelikož matka se chtěla podívat na výstavy, šla s ní do Picassova muzea.*). Maximální množství středníků v jednom větném celku je pět.

3.3 ZÁVĚRY SE SROVNÁNÍM

Z výsledků naší analýzy můžeme vypočítat několik změn, které se z hlediska syntaktické stavby textu v autorově stylu v průběhu let udály. V některých kritériích se ale zkoumané texty více či méně shodují. Zajímavé je například zcela totožné zastoupení souvětí celků. Při jejich rozlišení na souvětí souřadná, podřadná a souvětí s podřazováním se počet ani v jednom případě příliš neliší.

Rozdílný je ale počet větných ekvivalentů. Ten je téměř o polovinu vyšší u zkoumaného vzorku z knihy Nevědění. Tento text se nám celkově může jevit jako volnější a svobodnější. A právě tím je možno si tuto odlišnost vysvětlit. U prvního zkoumaného vzorku (Směšné lásky) se větný ekvivalent objevuje pouze v promluvách postav a díky tomu působí rozhovory více autenticky. Zatímco u vzorku druhého (Nevědění) se s ním častěji setkáváme v promluvách vypravěče. Většinou se jím autor snaží na něco upozornit, něco zdůraznit. Vyšší počet větných ekvivalentů v knize Nevědění způsobuje nižší počet vět jednoduchých, než jaký je ve vybraném textu z povídky Nikdo se nebude smát. Věty jednoduché jsou zastoupeny ve zkoumaném vzorku z knihy Směšné lásky téměř rovnoměrně v promluvách postav i v promluvách vypravěče. Naopak ve vybraném textu z románu Nevědění slouží věty jednoduché především promluvám vypravěče. Nejsou zde jen

prostředkem nastínění děje, ale více se objevují v pasážích, kde vypravěč hovoří o eposu Odyssea nebo o totalitních režimech.

V početnosti souvětí o dvou, o třech a o více než třech větách výraznější rozdílnost nenalzáme. I přes to je zde ale určitá nestejnost přítomna. Ve vybraném textu z knihy Nevědění jsou výrazněji zastoupena dlouhá souvětí až o devíti větách. Tyto konstrukce jsou především součástí filosofických úvah vypravěče. V obou vybraných textech jsou ale nejhojněji z této skupiny zastoupena souvětí o čtyřech větách.

Z hlediska významových poměrů mezi větami hlavními je tím nejužívanějším poměr slučovací. Častým poměrem v knize Nevědění je taktéž poměr odporovací. Ve větných celcích se setkáváme i s výrazným podtypem tohoto poměru poměrem konfrontačním (*Diktátoři jsou smrtelní, Rusko je věčné.*). Autor staví věty do výrazného kontrastu, a nabádá tak čtenáře k zamyšlení nad svými úvahami. Ve vybraném textu z knihy Směšné lásky tento podtyp vůbec nenalzáme, a stejně tak v něm však nenalzáme tyto výrazné a naléhavé filosofické myšlenky. Další poměry nejsou tak nápadné a nacházíme je v obou vybraných textech téměř shodně. Poměr vylučovací není přítomen ani v jednom případě. Ve vybraném úseku z knihy Nevědění nenajdeme ani poměr stupňovací, který je v analyzovaném textu z knihy Směšné lásky přítomen pouze jednou.

Zajímavé je zastoupení vedlejších vět. Zatímco u knihy Směšné lásky převládají vedlejší věty spojkové a dominantním druhem jsou věty předmětné, v textu románu Nevědění jsou naopak nejčastěji užity vedlejší věty vzažné a nejzastoupenějším druhem jsou věty přívlastkové. V knize Nevědění pocit'ujeme, že se autor snaží o absolutní přesnost a výstižnost svého vyjádření, a tomu právě vedlejší věty přívlastkové napomáhají. Celkově jsou u obou vybraných textů ojediněle zastoupeny věty s významem kauzálním, tedy vedlejší věty příslovečné příčinné, účelové, podmínkové a přípustkové. Vedlejší věty přísudkové a doplňkové jsou zastoupeny řídce ve vybraném textu z knihy Nevědění a v textu z knihy Směšné lásky je nenacházíme vůbec. Některé druhy vedlejších vět autor neužil ani v jednom námi zkoumaném materiálu. Konkrétně jde o vedlejší větu příslovečnou měrovou, zřetelovou a místní.

Podmětová větná struktura naprosto převyšuje tu bezpodmětou. Toto zjištění může souviset se snahou o přesnost vyjádření. Absolutní většina predikátů má svého činitele. V knize Směšné lásky nacházíme více druhů bezpodměté větné struktury. Naopak pokud se ve vybraném textu z knihy Nevědění bezpodmětá větná struktura nalzá, jde o druh se všeobecným činitelem.

V obou zkoumaných materiálech je široká škála zmnožených skupin větných členů. Objevují se skupiny nominální, adjektivní, verbální i adverbální. Tyto skupiny nalzáme v obou textech v obdobném zastoupení, ale v knize Nevědění působí o něco výrazněji. Především proto, že jednotlivé skupiny obsahují více složek. Zatímco zmnožené pozice v textu povídky ze Směšných lásek bývají složeny ze dvou výrazů, u Nevědění se jednou setkáváme se zmnoženou syntaktickou pozicí, která obsahuje až dvanáct výrazů. Další vícenásobně obsazené pozice ve větě nejsou ojedinělé. Opět se zde zřejmě jedná o autorovu snahu vyjádřit se co nejpřesněji a seznámit čtenáře se všemi okolnostmi. V románu Nevědění se dále setkáváme se zajímavým oddělením výrazů ve zmnožené syntaktické pozici („*Ano, vím to, ale nezapomínáš, že tady mám práci? byt? děti?*“). Stejný případ nalzáme také u koordinace mezi vedlejšími větami (*Je pravda, že emigrací umělci ztrácejí svou tvořivou sílu? že jejich inspirace vysychá, jakmile ji přestanou živit kořeny rodné země?*). Autor se v novodobějším textu pouští do svobodnějšího stylu psaní. Žádné podobné interpunkční experimenty ve vybraném textu ze Směšných lásek nenacházíme.

Koordinace mezi vedlejšími větami je výrazněji uplatněna v textu excerpovaném ze Směšných lásek. Ovšem ani v jednom z textů nejde o nijak zvlášť důležitý nebo nápadný prvek.

Naopak jako zásadní se jeví apozice a parenteze v textu románu Nevědění. Objevují se nejčastěji v pasážích zabývajících se totalitou a v úvahách, jež se zabírají návratem. Obvykle tedy slouží uplatnění filosofických myšlenek a zdůraznění úvahových pasáží a také vysvětlivkám v promluvách vypravěče. Ve Směšných láskách je nalzáme taktéž, ale v mnohem menší míře a jejich užití není motivováno stejně. Častěji se zde s nimi setkáváme v promluvách postav.

Polovětné konstrukce slouží jako prostředek ke kondenzaci textu. Z námi vybraných a analyzovaných úseků knih však vyplývá, že stažení textu nebývá autovým záměrem. Výrazné jsou především polovětné konstrukce přívlastkové v knize Nevědění. Jak již bylo zmíněno, autor jimi usiluje o přesnou determinaci výrazu. A pro tu často nestačí jednoslovné vyjádření, holý přívlastek. Tomuto účelu slouží nejen vedlejší věty přívlastkové, ale právě také polovětné konstrukce přívlastkové. Nepřítomnost polovětných konstrukcí přechodníkových ve vybraném úseku z knihy Nevědění si můžeme vysvětlit novostí a aktuálností textu. Přechodníky obecně nacházíme v novodobé literatuře výjimečně. Polovětné konstrukce přechodníkové v povídce Nikdo se nebude smát můžeme pocít'ovat

jako ozvláštňení textu. Užití polovětných konstrukcí infinitivních působí zcela bezpříznakově.

Sekundární prepozice se ani v jednom z textů nejeví jako výrazný prvek. Setkáváme se s nimi spíše ojediněle a užity bývají hlavně obecně frekventované sekundární prepozice jako *místo*, *mezi*, *proti*, *naproti* apod.

Nepravé věty vedlejší taktéž nejsou do větných celků zapojeny nápadně často. Výrazné jsou ale konstrukce s nepravými vedlejšími větami z analyzovaného úseku Směšných lásek s významem důsledkovým, připojené spojkou *takže*. V úseku z románu Nevědění je skupina spojovacích výrazů u nepravých vět vedlejších zcela různorodá. Pokaždé je užito jiného výrazu, a stejně tak významy a typy nepravých vedlejších vět se různí.

Pokud jde o odchylky od větné stavby, v obou textech je dominantní elipsa. Ve Směšných láskách se objevuje převážně v promluvách postav, což dodává ději autenticitu a také urychluje jeho spád. Za stejných okolností se s nimi setkáváme i ve vybraném textu z knihy Nevědění. Zde promluvy postav nebývají příliš rozsáhlé a díky elidovaným částím vět se jeví ještě strožeji. Elipsu zde ale autor častěji užívá v promluvách vypravěče. Většinou jde o vypuštění celého predikátu nebo jeho části a často se setkáváme s vypuštěním opakujícího se predikátu. Další modifikace výpovědí už nejsou pro text nijak zásadní, jelikož je nacházíme v nízkých jednotkách.

Nápadně v obou textech působí užití středníku. Častěji se objevuje ve složitějších souvětích, kde by namísto něj mohla být užita tečka. Pociťujeme zde ale autorův záměr vyjádřit se co nejpřesněji a nejvýstižněji. Takto spojené věty ve větném celku a jejich významy tedy musí stát co nejtěsněji u sebe, ale zároveň být náležitě odděleny. Středníky jsou dále využity v souvětích s výčtem následnosti dějů.

Jak už bylo naznačeno výše, kniha Nevědění je více protkána filosofickými myšlenkami a úvahami. Čtenářovi se tak odkrývá nejen příběh o emigrantce Ireně, ale zároveň jde o jakýsi esej o komunistickém režimu a filosofický esej na téma návrat, kde významnou roli hraje motiv starořeckého hrdinského eposu o Odysseovi. V knize Směšné lásky je na prvním místě děj povídky, zatímco v knize Nevědění je dějová linie potlačena na úkor těchto filosofických pasáží. Dále je text více rozvolněn a otevřen různým autorovým textovým experimentům. I přes to ale na čtenáře nepůsobí roztráštěně. Právě naopak do sebe všechny úseky a myšlenky naprosto zapadají a spoluutvářejí a upevňují děj. A za tímto účelem také autor volí náležité výše popsané syntaktické prostředky.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo charakterizovat texty Milana Kundery po stránce syntaktické. Pro naši analýzu byla vybrána dvě díla s delším časovým rozestupem, abychom mohli pozorovat autorův případný vývoj. První vybranou knihou byl povídkový soubor *Směšné lásky*, který byl napsán v šedesátých letech v Československu. Autor dílo označuje za svůj první román. Excerptovaným materiálem byla část povídky *Nikdo se nebude smát*. Druhou vybranou knihou byl román *Nevědění*. Dílo vzniklo na počátku 21. století ve Francii a napsáno bylo francouzsky. Do češtiny jej přeložila Anna Kareninová.¹⁹

Rozdíly i některé shody v užívání konkrétních syntaktických prostředků jsou přesně popsány v podkapitole *Závěry se srovnáním* v praktické části této práce. Největším rozdílem se jeví samotné koncipování textů. V románu *Nevědění* autor není vázán dějem. Přenechává velký prostor roli vypravěče. Vypravěč v románu nefunguje jako pouhý průvodce dějem, ale zároveň poučuje čtenáře o faktech z hlediska např. Evropy 20. století a totalitních režimů. Dále také předkládá náměty k uvažování a srovnává život protagonistky Ireny s životem hrdiny řecké mytologie, Odysseem. V těchto úsecích se často setkáváme s apoziicí a parentezí a také se střídáním rozsáhlých souvětí se souvětími krátkými nebo větami jednoduchými. Dále z naší analýzy vyplývá, že autor se snaží o absolutní předání svých myšlenek a o přesný popis všeho, co se v knize odehrává a co považuje za podstatné. Tomuto záměru slouží především vedlejší věty přívlastkové, ale také polovětné konstrukce přívlastkové nebo již zmiňovaná apoziice. Autor požaduje, aby čtenář sdělované skutečnosti co nejlépe pochopil a uchopil a stal se spoluautorem díla např. v tom smyslu, že si bude odpovídat na otázky, které z textu vyplývají a bude přemýšlet nad tím, co znamenají pro prezentovaný děj.

V excerptovaném textu z povídky *Nikdo se nebude smát* je důležitý především samotný děj. Převažuje zde snaha o autenticitu promluv postav. Tomuto účelu slouží zejména elipsa nebo také vedlejší věty předmětné. Vypravěčem je zde protagonista, který čtenáře seznamuje s děním svého příběhu. Nevznáší žádné významné úvahy a otázky.

Zásadní změny v autorově stylu byly vyzorovány především ve složitosti souvětí, v užívání interpunkčních znamének nebo účelu užití apoziice. Autor do novodobějšího textu poměrně často zařazuje cizojazyčné výrazy a do výkladu vypravěče klade ve větší míře různé vysvětlivky, které považuje pro daný děj za důležité.

---

¹⁹ Této skutečnosti jsme si byli při své analýze vědomi.

V úvodu jsme si stanovili několik hypotéz. Všechny z nich se potvrdily. V obou textech zcela převažuje podmětová větná struktura v poměru 998:13. Nejužívanějším významovým poměrem je poměr slučovací, který je užit celkem v 129 větných celcích. Na druhém místě je poměr odporovací, který je oproti poměru slučovacímu užit ve výrazně menším množství, pouze v 31 případech. Poslední stanovená hypotéza, nepřítomnost nemotivovaných odchylek od větné stavby, se potvrdila taktéž. Autor ve vybraných větných celcích využívá pouze apoziopcezi, která je ovšem užitá takovým způsobem, aby podtrhovala autenticitu promluv postav. V takovém případě ji nalzáme především v analyzovaném textu z povídkového souboru Směšné lásky.

RESUMÉ

This bachelor thesis deals with the syntactic characteristics of Milan Kundera's works. The works have been chosen in order to reveal the author's development in terms of the application of syntactic devices. The first book selected is the short story collection *Laughable Loves*. The stories were written in the 1960s. The second book is the novel *Ignorance*, which was written in France at the beginning of the 21st century. The thesis is divided into three parts. The first part deals with the author. The second part describes the theoretical background, specific syntactic devices. The third part is the actual analysis of the selected texts. The criteria of analysis have been predetermined. A comparison and evaluation of the two texts is also included in this part.

SEZNAM LITERATURY

ČECHOVÁ, Marie a kol. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: SPN, 2011.

Kol. autorů. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995.

GREPL, Miroslav a Karlík, Petr. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998.

ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Praha: Karolinum, 2011.

NOVÁK, Jan. *Kundera: Český život a doba*. Praha: Argo, 2020.

Slovník českých spisovatelů po roce 1945 [online]. [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1265&hl=milan+kundera+>

KUNDERA, Milan. *Směšné lásky*. Vyd. 5. Brno: Atlantis, 2015.

KUNDERA, Milan. *Nevědění*. Přeložila Anna Kareninová. Brno: Atlantis, 2021.